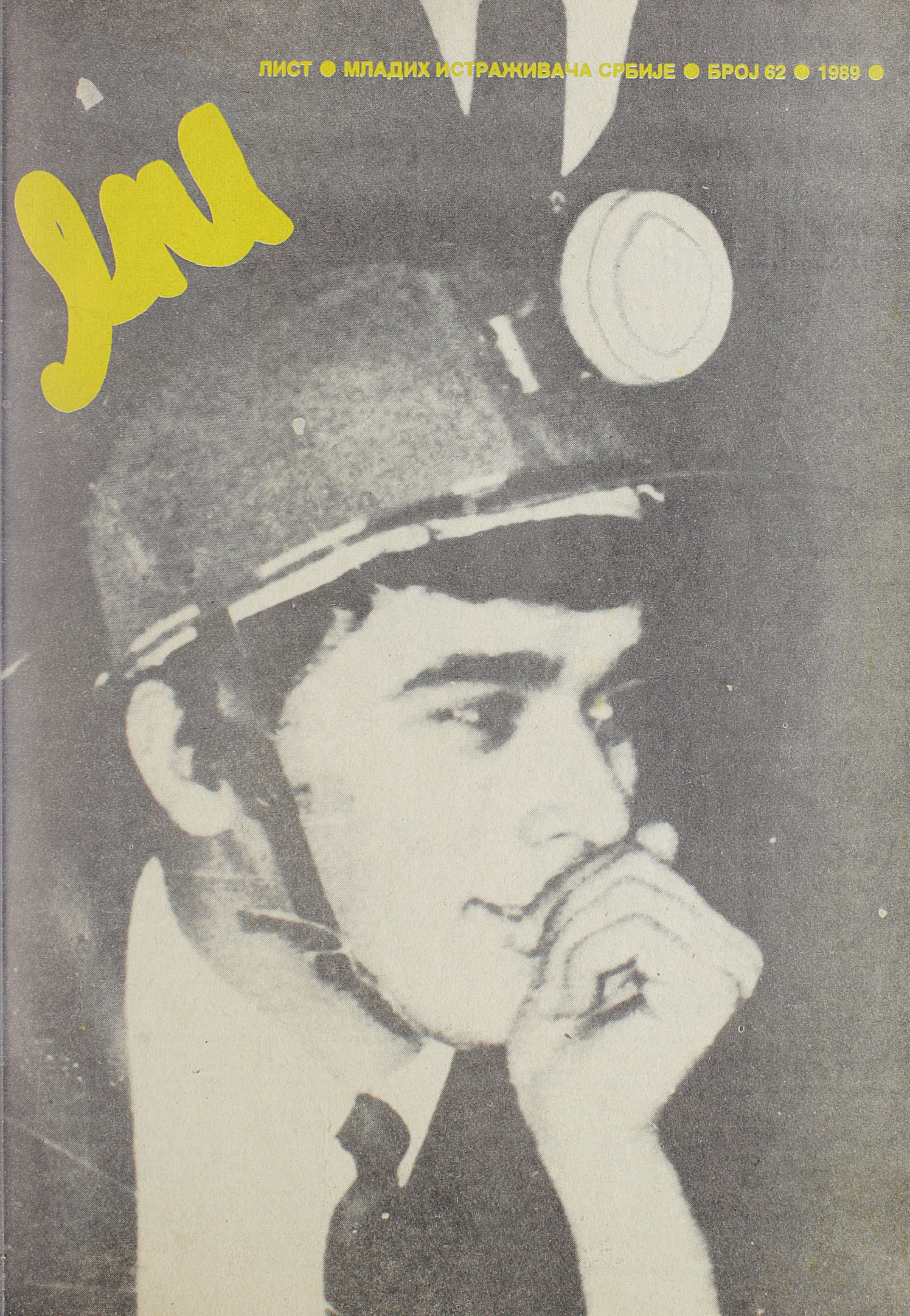

УМ

С ПОВОДОМ

МАНДИНИХ ДВАДЕСЕТ ГОДИНА

Друштво истраживача „Владимир Мандић Манда“ слави двадесет година постојања и успешног рада. Овај број је потпуно посвећен том јубилеју из два разлога: први — што је истраживачка идеја „синула“ у Ваљево и из његовог Клуба су „изникли“ Млади истраживачи Србије а други је последица првог — „МИ“ наставља традиције ваљевског „Истраживача“!

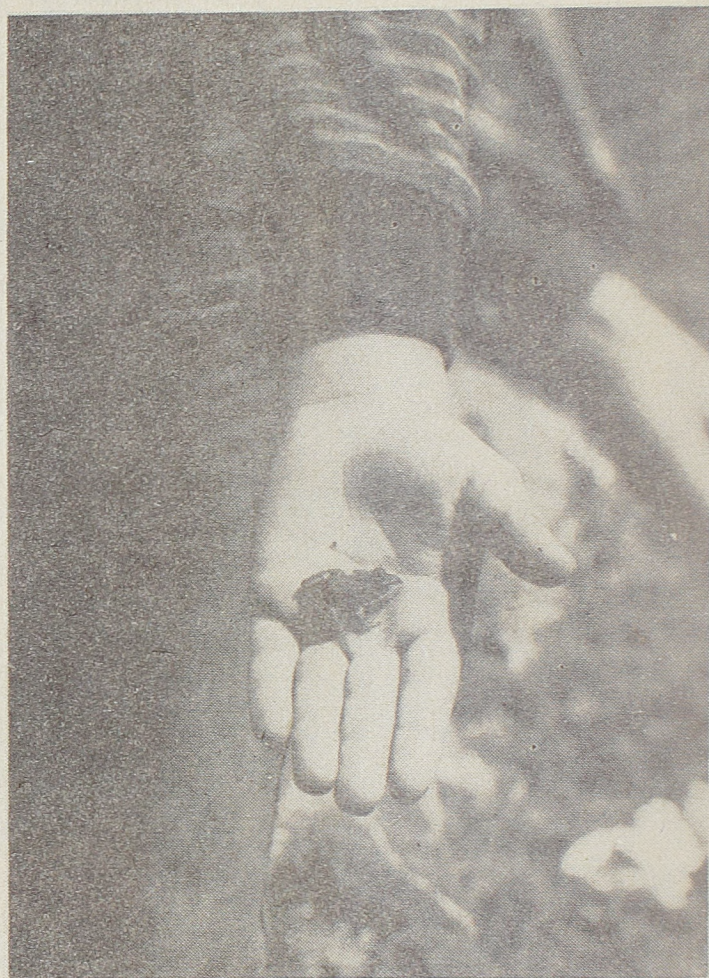
Кроз репортаже, фотографије, разговоре са онима који су основали Клуб или су били везани за њега, покушали смо да вам представимо његову прошлост, садашњост и планове за време које је пред нама.

Ово је прилика да се сетимо трагичне смрти Владимира Мандића те 1969. године и свих оних који више нису са нама.

Овај број је припремила скраћена „постава“ Редакције, у саставу: Сања Пејатовић, Горан Траиловић, Миодраг Мандић, Зоран Михаиловић - Зоћа (технички уредник), као и Велибор Ђорђевић - Џо и Бошко Ђоковић - Теча (фотографија), наши стални сарадници.

Посебно захваљујемо: ХОКИЈУ, БИЦИ, БАПИ, СВЕТИ, ПРЦИ, НЕШИ, ПАЦОВУ, САЌКУ и свима осталима на помоћи.

ЕКО ФОТКА • ЕКО ФОТКА

ЗБОРНИК РАДОВА ДРУШТВА
ИСТРАЖИВАЧА У ВАЉЕВУ — БРОЈ 9

КАКО СЕ ЗАШТИТИТИ ОД ВАМПИРА

Зборник радова Друштва истраживача у Ваљево, број 9 (1988. године) доноси резултате истраживања својих чланова из група за „Исхрану у природи“, спелеологију и етнологију.

„Неки аспекти прехранивања јестивом дивљем флором и фауном у ширем реону Мајлог Повлена“, је наслов текста који су приредили Миодраг Мандић и Ненад Јеросимић. Спелеолози су се представили радовима о пећинама Понара (у околини Ваљева) и Гуманово врело (код Пљевља). Оба рада као и планове објекта и фотографије припремио је

Светозар Ковачевић.

Етнолози имају чак пет написа: један о народном лечењу на подручју Става (ваљевски крај) Зорице Јовановић и резултате Етнолошке програмске акције „Јабланица '87“: „Народна архитектура села Вујиновача“, „Традиционална привреда подручја Вујиноваче“, „Традиционално одевање“ и „Традиционална исхрана Вујиноваче“.

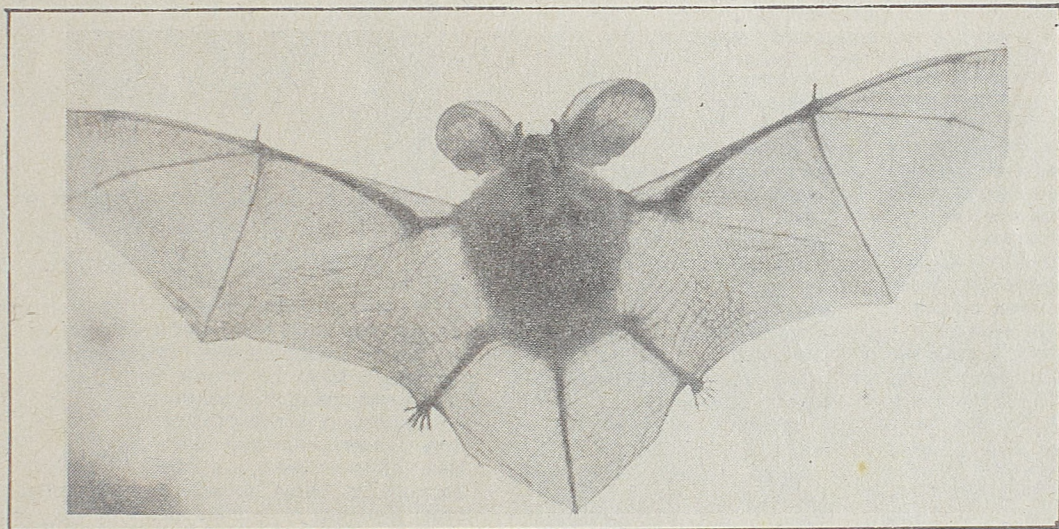
Из овог текста вероватно нисте сазнали како да се заштитите од вампира али из Зборника ћете то сигурно сазнати.

Г. Т.

ИСТРАЖИВАЧКА ВЕЗА

У

СИНГАПУРУ

● **ИМА нас много и свуда. Младих истраживача! У Ваљевоу бар, на многим важним пословима. У Србији и широм Југославије, „истраживачка веза“ поможне, послови се лакше заврше. И кад никог не познајеш наметнеш причу о истраживачима, заинтересујеш човека, па се у послу опет боље снађеш.**

Треба доста простора да нађемо све истраживаче на својим дужностима. Издвојићемо зато само неке који су нам због свог шарма најчешће тема свакодневних разговора.

У Скупштини општине Ваљево, истраживачима је најлакше да сврате код секретара. Наша Милка, и кад посла има преко главе, за сваки сусрет са истраживачима нађе времена. Уз обавезан смешак, кафу, сок, не изостане сећање на лепе истраживачке дане.

Биолог Паја, такође са смешком, уз Крецину надлежност, још истражује на теренима Поћуте. Без штоса сада. Директор је Организације коопераната. Не иде да се директор шали са сељацима. Само понекад Паја (новинарима) обећа јунеће череке. Ипак, штоса ради.

На ове Пајчеве врлине, најслађе, може се насмејати лакирер Џони и надмашити свој славни рекорд смеха: од парка на Јадру до Клуба истраживача. Колико је Џонијев смешак и громогласан потврђује податак да је чак будио и поспаног Савића, који је и данас

(у Петници) међу „звездама“.

Шта би Паштрић и слепи мишеви у Рибничкој пећини, да им није Пеце, да не да да се потопе. И ко би новинару Милојку веровао да у Грацу живи видра да није Пеце да потврди. И ко би све још загађивао природу да опет није Пеце да не да. И док се у Паштрићу Пеца бави „слепим стварима“ и сања о бизнису на очевом имању, његов брат Драган сања да у Ваљевоу нема криминалаца, лопова, државних непријатеља, саобраћајних несрећа... Секретар је Заједничког СУП-а у Ваљевоу.

Истраживачки ентузијазам најмање је напустио Мара. У Сингапuru истражује могућности да постане највећи бизнисмен међу нама — истраживачима.

Једном од водећих електро-инжењера у РЕИК-у „Колубара“ ЦО-у, после напорног дана недостаје одмор. А човек нема услова да се одмори. Под његовим станом „трешти звонце“. У преводу: „Звонце“ је кафић за младе.

Старе и други. Само су млади истраживачи на фотографијама Бошковым, Дуло-

вим и Јешиним. Можете се и лично уверити у документацију коју ће Бошко средити за следећи јубилеј истраживача.

На добре, несрећа најпретри. А најбољи су-највише пута, спелеолози. Манда и Швалер неће поделити радост са нама. Ми са њима хоћемо. Спелеолози данас: Локан, Мићко, Арса, Бица, Рунда, Ђела, Труки, Хоки... исти су као некад: млади ентузијастички, спремни увек за нове подвиге и још једну прелазну заставицу.

Увек у Београд журио је Жељко Јеж. И најчешће, стигне на аутобус-следећи. Јеж је први човек ваљевског Завода за заштиту споменика културе. Клуб истраживача сада ће лакше постати објекат ваљевске културе.

Често жури и Манда. Порани у десет, па се плаши да не закасни на посао-у истраживаче.

Од више занимљивих тандема, непревазиђени је: Аља и Влаја. У „Политикиним свету“ је Аља а у привредном Влаја. О Влајиним згодама некада је у „Истраживачу“ писао Аља. И данас би у „Свету“ — само Влаја нема више згода.

Ипак, у свету има ваљевских истраживача. На пример, у Аустралији је Мира Старовић. Уздах многих. Бивши и садашњи.

Душан Михаиловић није само први човек истраживача већ и ваљевске општине. Опет исти. Само је у међувремену положио возачки и уместо „фиће“ купио новог „Југа“. Има и добар савет за возаче: „По лошем (макадамском) путу треба возити третом. Прескачу се рупе и мање оштећује ауто“. О свим другим стварима, са Душаном можете разговарати увек. Не треба најава. У Скупштини општине је пре зоре, пред поноћ се враћа кући. Телефоном је најбоље да га зовете ноћу, између дванаест и два, тада најрадије разговара. Не буде ли кући, извиниће вам се фини женски глас (истраживачки) и рећи: зовите мало касније, нећемо лећи.

Ја хоћу баш сада. Сећање на истраживаче и лепе истраживачке дане, наставићемо сутра. Биће нас доста, изменићемо и мишљења и запажања. Загрлићемо се опет. Пољубити. Истраживачи треба да се воле.

Радован ЛАЗАРЕВИЋ

ПРИЗНАЊА

2000 чланова ★ 20 година постојања и рада ★ 10 истраживачких програма ★ носилац Плакете безбедности Савезног извршног већа

Прва југословенска омладинска истраживачка организација основана је 16. фебруара 1969. године у Ваљевоу на иницијативу групе омладинаца ентузијаста и ОК СО Ваљево, под именом Клуб младих истраживача.

Одмах по оснивању почело се са извођењем једнодневних и вишедневних истраживачких акција, а круна свега у том периоду била је прва велика акција на Дурмитору од 10. до 30. јула 1969. године. Несрећним случајем на поменутој акцији изгубио је живот један од оснивача Клуба, млади спелеолог, Владимир Мандић — Манда, чије име данас носи Друштво истраживача.

Период од оснивања па до данас испуњен је многим акцијама од којих су најупечатљивије: „Дурмитор 69“, „Млет 70“, „Копаник 70“, „Ваљевске планине 71“, „Азбуковица 72“, „Тара 73“, „Драга 73“, „Скадарско језеро 74“, „Јастребац 74“, Збратимљена омладинска истраживачка акција „Братство — јединство Плоче 75“, ОИА „Јули 76“, ОИА „Јабланица 78“, и друге. Од 1977. године Друштво истраживача узима учешћа у организацији и реализацији низа омладинских истраживачких акција у склопу ОИА „Титовим путем“, као и у организовању Међународних спелеолошких

експедиција: „Дурмитор 1985“, „Орјен 86“, „Орјен 87“ и „Маја Русолија 88“.

Преко 2000 омладинаца утврдило је свој рад и жеље у свеукупну досадашњу активност Друштва истраживача које је организовано у истраживачке групе које обухватају поједине научне области: археологију, астрономију, биологију, етнологију, геологију, историју, спелеологију, социологију, туризмуологију и програм „Исхрана у природи“.

Друштво истраживача могло је, а и сада помаже, оснивање других сличних организација у Србији и ван ње, а дало је и велики кадровски допринос конституисању организације Младих истраживача Србије.

За досадашњу успешну активност Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“ добило је низ признања: Плакету безбедности Савезног извршног већа, Златну плакету и награду Југословенског Савеза за заштиту и унапређење човекове средине, Плакету „25. мај“, Малу плакету ЈНА, Септембарску награду Ваљево, Диплому „Младост“ Општинске конференције Савеза социјалистичке омладине Ваљево, Плакету „16. новембар“ Савеза социјалистичке омладине Србије...

Миодраг МАНДИЋ

ПРИЗНАЊА

НАЈБОЉА — СПЕЛЕОЛОШКА ГРУПА

За посебан допринос раду Друштва истраживача „Владимир Мандић-Манда“ у протеклој години, Председништво Друштва похваљује Томић Јањину и Вујић Миодрага, чланове спелеолошке групе и Невену Томић, члана групе за Програм „Исхрана у природи“.

За најбољу групу у протеклој години проглашена је спелеолошка и додељена јој је прелазна заставица.

М. МАНДИЋ

САЗНАЈМО
ЗАЈЕДНО

Ево, у већ двадесетогодишњој традицији нашег „Клуба“ значајно место је одувек имао контакт са околином; било да је реч о житељима предела где смо истраживали, или о грађанству Ваљево, које смо настојали, колико-толико, да обавестимо о свом битисању, стремљењима, па и заједничким интересовањима са Градом из којег смо поникли.

Ваљда је и ова Трибина, у поводу тако нам драгог јубилеја, такође вид упознавања Ваљевца са областима наших истраживања, понекад о резултатима, али и о оним темама које су тренутно актуелне у југословенском простору.

Предавачи су по правилу наши верни научни саветници, па ако хоћемо и другови — теренци, који су толико пута делили са нама место на олајсаном поду најчешће трошне својске школе застрте шаторским кридом, у некакој забити где нас је само наш истраживачки дух, на велику радост, могао довести.

Треба рећи: Трибина 1988/89. године нашег Друштва истраживача има старију „сестру“ од пре једне деценије, из већ поодмакле 1978. године.

Навиру ми сећања о „Успону на Аконкагву“ нашег духовног оца Тибора Секеља, који на жалост више није са нама.

Не бледи ни успомена на предавања ваљевског археолога мр Новака — Ноце Милошевића човека препуног животног сока, којег је несебично делио са генерацијама Младих истраживача, посебно на добро запамћеним излетима пут Петничке пећине, или оне Суве (Високе) у Бранговићу што се надноси над журбани Градац.

Нека ми буде опрштено ако изоставим неког блиског нам човека, који нас је задужио.

Но, време не чека. Дужни смо и нараштајима предочити пређени пут Младих истраживача.

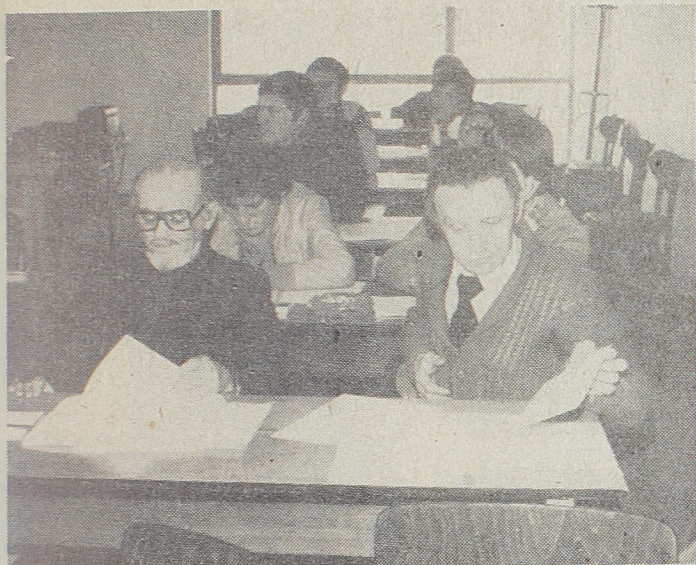
Знамо да су ово „неки нови клинци“; можда су интересовања другачија, али истраживачки дух ваљда остаје исти, а ко зна може им се свидети нешто по нашем негдашњем укусу.

Управо Трибина може бити добар први потез за будуће ангажовања у истраживача.

Није тешко уочити како „укрешу“ питањима гимназијалци у Свечаној сали Ваљевске гимназије „Владимир Иљич Лењин“ само кад предавачи ступе на терен њиховог интересовања.

Тачко беше и први пут са нашом „вечном“ темом „Исхрана у природи“ у интерпретацији провереног тима: генерал — мајор проф. др сци. Боровој Врачарић, пуковник др сци. Радомир Рајишић и др сци. дипл. инж. Душан Чолић.

У другој прилици дошли су до изражаја млађани поклоници технике. За њих су биле откривене соларне куће пасивног типа и примена панела од аморфног силицијума, а за чију се примену у циљу енергетске алтернативе тако здружено залагао далековиди човек проф. др сци. Бранко Лаловић и колеге — гости: дипл. инж. Милош Кремић заговорник активирања мини-електрана у брдско-планинском подручју, као и дипл. инж. Бојан Крагић с разлогом заљубљеник у неоправдано запостављене ветроелектричне гене-

раторе.

Шта тек рећи о „експлозији“, тој унакрсној паљби питања, упућених „белом врачу“ — др Николи Видеву, неуропсихијатру специјалисти — можда тренутно најтемељнијем југословенском радиестезисти. Изгледа да је радиестезија, да не кажемо „рашљарство“, као једно од такозваних „граничних подручја науке“, просто закупила и старо и младо у Свечаној сали, где су рашље и висак у рукама др Николе изналазили чулима нерегистроване (невидљиве) зоне штетних зрачења и омогућили глобалну дијагнозу здравља двојице добровољаца — слушалаца.

Очигледно, слушаоци у свим претходним случајевима нису били пасивни, нарочито ако се инспиришу добрим уводним научно-популарним филмом, у трајању од петнаестак минута, или серијом колор-дијапозитива, што је одувек била и наша жеља и пракса, имајући на уму изузетну опремљеност Свечане сале. Мора се одати признање и директору Гимназије Војиславу Андрићу, нашем истраживачу „Мађару“, као и његовом тиму младих, пре свих, професора биологије на врсној сусредној организацији. Наглашавам да и Радио Ваљево посредством „наше“ новинарке Милене Петровић, бившег Младог истраживача, доследно прати све, досадашње теме Трибине.

Ми организатори се надамо да ћемо „убрзати возни ред“ и већ у време наше Скупштине, 18. фебруара 1989. године, бити богатији и за предавање др сци. Раденка Лазаревића о зналачком уређивању пећина које су истражили ваљевски истраживачи — спелеолози, и

то почев од Петничке пећине, преко Рајкове пећине крај Мајданпека, Церемошње, Верњикице и прелепе Леденице у СР Босни и Херцеговини.

Почетком марта очекујемо старе пријатеље нашег Друштва: проф. др сци. Милорада Васовића директора Географског завода ПМФ-а у Београду и проф. др сци. Петра Влаховића директора Етнографског института САНУ. Приближиће нам увек актуелну тему о настанку наше Југославије, првобитно назване Држава Срба, Хрвата и Словенаца, уз посебан осврт на, можда у јавности на жалост недовољно знану, изузетну улогу и допринос нашег научника Јована Цвијића конституисању наше Домовине.

Надаље планирамо природни наставак предавања др Николе Видева, наступом руководиоца Секције за неутрализацију штетних зрачења Удружења радиестезиста Србије „Никола Тесла“ — Саве Спасојевића. У априлу се надамо биолозима из Природњачког музеја у Београду предвођених нашим старим пријатељем дипл. инж. Александром — Сашом Сигуновим, вишим кустосом. Радни наслов ове Трибине је „Флора и фауна Ваљевских планина“.

У међувремену, до краја маја, реализоваћемо вероватно још једно предавање, како бисмо заокружили циклус за свачију душу, и тако на својврстан начин допринели обележавању нашег јубилеја, тако блиског срцу, уз сазнање да смо бар делимично радост и стечено знање и искуство поделили са Градом где стасаше први Млади истраживачи у „Југи“.

Велибор ЂОРЂЕВИЋ — Џо

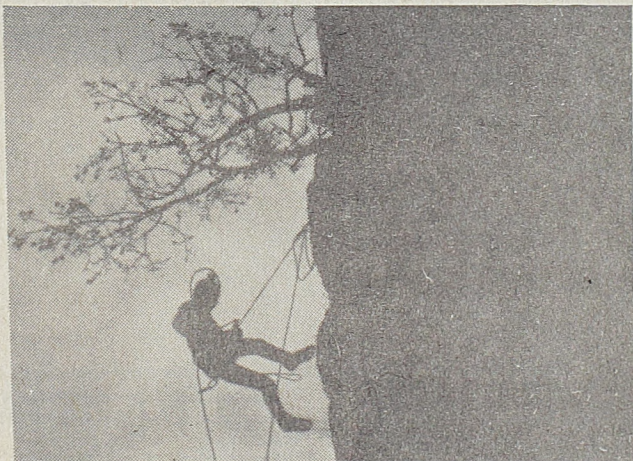
ПРОГРАМ ОБЕЛЕЖАВАЊА ДВАДЕСЕТГОДИШЊИЦЕ ОСНИВАЊА КЛУБА МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА У ВАЉЕВУ

На прошлогодњој седници Конференције Друштва истраживача донета је одлука о обележавању двадесетогодишњице оснивања клуба младих истраживача у Ваљево. Концепцију обележавања и састав Одбора за прославу верификовала је и ОК ССРН Ваљево. За председника Одбора изабран је Сениша Митровић, а за потпредседнике Душан Михајловић, др Рада Милетић и Драган Петровић. Секретар Одбора је Раденко Радић.

Планирано је да се у периоду септембар 1988. — септембар 1989. године радно реконструишу догађаји везани за оснивање Клуба младих истраживача у Ваљево и догађаји који су претходили оснивању републичке организације Младих истраживача Србије.

До сада су реализоване три Трибине истраживача: „Исхрана у природи“, „Енергија у перспективи“ и „Радиостезија“, на којима су били стручни сарадници Друштва, а у плану су и „Уређене пећине у Југославији“, „Стварање државе Срба, Хрвата и Словенаца“, „Флора ваљевских планина“ и друге.

Крајем марта, ове године, искупиће се бивши и садашњи спелеолози и посетити пећину „Шупља липа“ у Робајама, где је изведена прва спелеолошка акција Клуба.

Почетком априла, на семинарској акцији, поред обуке чланова истраживачких група, биће посебно организовани разговори и предавања о развоју истраживачког покрета за све чланове Друштва.

За првомајске празнике спелеолози ће бити на Тари, „Исхрана у природи“ организује републичку Школу преживљавања, астрономи и подмладак биће на Дебелом брду...

Почетком маја бивши и садашњи чланови „Исхране у природи“ разговараће у Јаутини о првој акцији групе и разменити искуства.

Истраживачко лето биће богато акцијама, експедицијама, школама и дегустацијама из програма „Исхрана у природи“.

Крајем јула биће организована Меморијална акција на Дурмитору у знак сећања на несрећно преминулог Владимира Мандића — Манду.

Планирано је да се среди архива Друштва за период 1969—1976. година, направи трајна изложбена поставка о раду Младих истраживача у овом периоду и изда монографија „Млади истраживачи 1968—1976. година“.

Такође, планирано је издавање Зборника радова Друштва за 1988. годину и Етнолошке монографије села Ваљевских планина од грађе коју су етнолози прикупили на овом терену у протеклих двадесет година.

Одржаће се редовна XX Конференција Друштва у фебруару и свечани скуп бивших и садашњих чланова Друштва у септембру ове године.

Двадесетогодишњицу за реafirмисање истраживачке идеје, акције, покрета, организације у Ваљево и појачати информисање, посебно у школама.

М. М.

ГРДОБИ У ПОХОДЕ

● Како се постаје спелеолог у друштву истраживача „В.М.-Манда“. Од почетника до инструктора

„НАША“ ГРДОБА

ВЕЖБА СПАСАВАЊА

Ко зна колико сам пута до сада прилазио дворишту нашег „Клуба“ у Бирчаниновој 68 за ових двадесет година и колико ћу га још походити.

Недеља, 29. Јануар... Облачно је, сумаглица. Договорио сам се са Бошком да данас кренемо с нашим спелеолозима на вежбалиште у близини села Поћуте. Управо наилазим на једног од млађих чланова који ужурбано пакује опрему у гедек аута.

Како теку припреме?

Миодраг Вујић: Па... добро. Једино је време мало облачно.

Шта је од возила на располагању?

Миодраг Вујић: Једна „лада“ и „фића“ клупски.

А шта је са популарном „Кристином“ (теренски дил „УАЗ“ — примедба В. Ђ.). Видим Света је припрема.

М. Вујић: Квачило није нешто у реду.

Је ли то последица учесталих теренских излазака?

М. Вујић: Па пре свега последица летошње Међународне спелеолошке експедиције „Маја Русолија '88“.

А чија је ово „Лада“?

М. Вујић: „Рундина“... Јанковић Зоран. Ето ангажујемо и приватне аутомобиле наших чланова.

Ко све данас учествује?

М. Вујић: Јањина Томић као инструктор, Зоран Јанковић, Александар Милановић зваши „Санчо“, Света Ковачевић и ја, Миодраг Вујић.

Фино, с вама ћемо кренути Бошко и ја уз малог Ђорђе, резуме се.

Прилазим згради и једном од најискуснијих, бившем вођи Свети Ковачевићу.

Свето, је ли све спремно?

С. Ковачевић: Све је у реду, преузимамо опрему из економата и ускоро кретамо.

Ко финансира ово вежбалиште као и наредна?

С. Ковачевић „Клуб“: из тих средстава плаћа се бензин. Учесници носе храну од куће, пошто је ово једнодневна акција па нису неки велики издаци.

Колико су учестале ове акције?

С. Ковачевић: Највише вежбамо почетком календарске године ради обуке чланова, скоро сваки викенд. Деси се да останемо и по два дана. Зависи шта смо планирали. Данашњи рад потрајаће до шеснаест часова, а увежбаваћемо „Дед-технику“, класично спуштање и такозвано осигурање, односно задржавање човека који симулира падање. Све ово обављаћемо динамичким ужетом и наглашавам да то до сада нисмо довољно радили. Видећемо како ће бити.

Има ли млађих чланова?

С. Ковачевић: Има, научили су стандардне технике, па сада „дотерују финесе“. Не уче изнова. Сви овде, данас присутни, баве се спелеологијом бар две — три године.

Каква је конфигурација вежбалишта?

С. Ковачевић: Налази се испод сеоског асфалтног пута што се од Поћуте спушта ка Бебића Луци, а у ужем смислу то је стена Грдоба висока 20-так метара и ту вежбамо већ годинама.

Са нама је и једина чланица ове „мушке“ екипе, можемо рећи „наша“ снаха из Пољске, већ поменути Јањина Томић коју сви из милоште зовемо „Јашка“.

Какви су Ваши утисци са досадашњих излазака на вежбалиште?

Јашка: Изузетно је, углавном зато што увек има сунца.

Јесу ли бољи ови наши Вељаци од Ваших земљака Пољака, када је реч о спелеолошким техникама?

Јашка: Не смем да кажем.

Нека прочитају, па нека се замисле. Које ће технике данас бити на „репертоару“?

Јашка: Па, вежба осигурања и „сидриште“.

А јесу ли млађи чланови то већ савладали?

Јашка: Нема „млађих“ чланова. Прилазим економату да погледам како главни домаћин Зоран Тринић — „Кокки“ издаје опрему. Колико ставки има списак задужења опреме за једног данашњег учесника вежбе?

Кокки: Па то зависи од постављених задатака, али углавном је обавезно имати: крол, карабинере, жимар, траку за ногу, појас, кацигу, ранац, „мајмун“ и то је оно најважније.

За то време Бошко Ђоковић — „Теча“ прегледа архиву и клубску фото-документацију.

Боки, шта нам то припремаш?

Бошко: Сређујем архивске негативе и одабирам их за јубиларни број листа „МИ“, а припремио сам — фотоапарате за данашње снимање на спелеолошком вежбалишту. Ево, ово су баш негативи из

периода од 69. до 80. године.

Завршили смо укрцавање опреме. Света „креше“ „фићу“ и кретамо путем ка Дебелом брду, односно Поћути. Пола сата Светине рели — војње било је довољно да се паркирамо на платоу изнад стене Грдобе која се узвисује на падини према Јабланици. Света и Кокки нас предводе вијугавом каменитом стазицом наниже. Обазирем се унаоколо: врхови Медведника и Јабланика су у магли, свуда нека голомразица, а иње је забележено оголено дрвеће. Јагањци белеје. Из даљине се вране оглашавају грактањем. Како је прва група „активних“ вежбача стигла раније то у Светиним рукама већ упорно шклоца „Љубитељ“. Света пита Бошка за осветљај, а „фото“ — Боле“ му одговара: „30-тинка између 5 и 8“. Прилазим нашој Јашки. Изгледа да је женски члан најзапосленији. *Zapraszam panię*, (замолио бих госпођу) ... шта чините?

Јашка: Спремам „сидришта“. Што се тиче тога, да је „женски члан најзапосленији“, па ми смо коначно на Балкану. Хи, хи, хи...

Dziękuję bardzo (хвала лепо).

Погледах у „Санча“ (19 година). А наш друг „са Балкана“ са рукама у џеповима... Је ли то сада модерно у спелеолошкој групи?

Санчо: Па за сада јесте, пошто је Јашка инструктор и то боље познаје од мене. Стручнија је у томе.

Ипак лепо признаје женском свету, међутим „искусни“ друг „Рунда“ нам се нешто запослио?

Рунда: Без коментара, без коментара... Ништа ја.

ЗА ПОЧЕТАК: ЗНАМ ДА ЗАПА ЛИМ ЛОГОРСКУ ВАТРУ

ДОМАЋИНСКА АТМОСФЕРА

Јашка: Друг „Рунда“ је најактивнији у „Клубу“ у задње време. Брзо и фантастично напредује.

Ово су ласкаве оцене, мора се признати.

Слуштам се на импровизованом спремишту опреме које по малу наткрива летица. „Рундин“ примус је активиран. Света нас нуди кафом. Мали ледени „сталактити“ светlucaју над нама, приљубљени уз Грдобу. „Коки“ распрема опрему. Интересују ме неки детаљи: пре свега конопци и онај чувени „мајмун“.

Коки: Од опреме овде имамо котур са карабинером, малу за ногу, појас, delta-карабинер, спуштаљку са карабинером и крол који служи за пењање. Опрема је већином из Француске. Куповали смо од средстава која зарадимок радећи катастре спелеолошких објеката. Од конопца некада смо највише користили пољске, и на један такав може се „накачити“ и пет људи. Ту су и кациге са рiez — системом (електрично паљење), али користимо се и савременим француским карбитушама типа „fista“.

За разлику од старих месинганих карбитних лампи које смо користили пре двадесет година у пећини Шултољој липи крај Робаја.

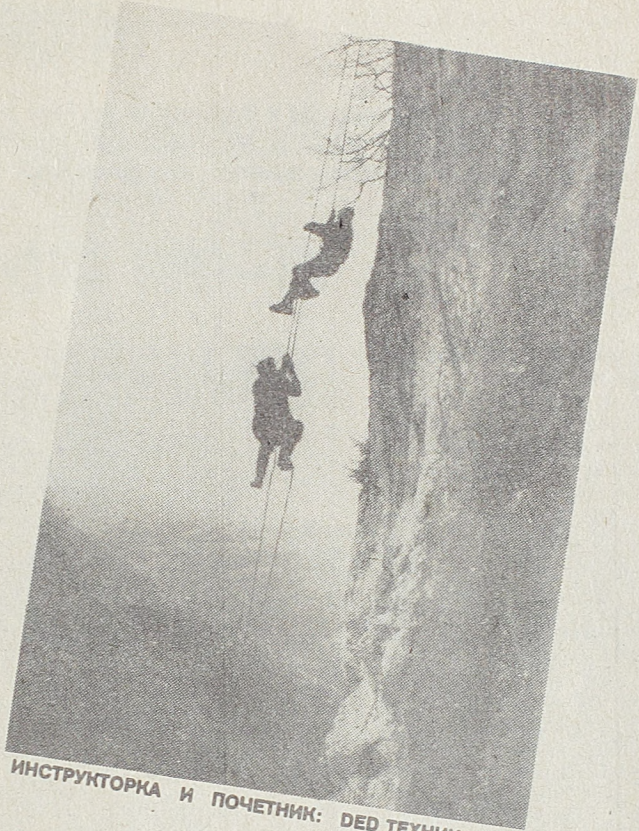
Коки: Што се тиче „мајмуна“, то је у ствари пупиовина, која служи за осигурање човека преко „сидришта“. Назив „мајмун“ наденуо је расветљивач Раде „Падобранец“ из једне београдске ТВ екипе која нас је снимала, а који се мало изнервирао приликом пентрања, пошто није знао исправно да користи овај део опреме.

У разговор се умеша и Света. С. Ковачевић: Сада највише користимо супер-статик уже аустријске производње типа „Ederlid“. Показало се до сада као најбоље уже на свету за потребе спелеологије. Поред њега служимо се и конопцима америчке израде типа „Мамут“, али употребљавамо и најновију пољску ужад врло солидног квалитета.

Коки: Углавном је ово клупска опрема, али има и приватне. За тренутак пажњу нам одвуче силуэта која се стопила са ужетом на магловитој позадини тик уз летицу Грдобе. То млађани Миодраг Вујић (18 година), припрема ужад за спуштање са врха до у дубодолу коју жубори поток, притока Јабланице, а за који нам Коки напомену да је одличан за хлађење ваљевског „Гранд“ пива.

Каква је данас важећа хијерархија у спелеолошкој групи?

Света: Код нас је одувек био вођа групе, а то је данас Миодраг Вујић (да разјаснимо старијим истраживачима: то није Мићко Вујић који би младом Миодрагу могао бити тата, судећи по годинама. — примедба В. Ђ.) Дакле, он води групу, али је руководилац вежба-листа Јањина — Јашка Томић, која код нас има звање инструктора са обзиром на категоризацију по стручној оспособљености наших чланова, а што смо регулисали Правилником. Хијерархијски, највише знања има инструктор па следе спелеолози прве, друге и треће категорије све до кандидата — почетника што је овде Александар Милановић — Санчо. Наш Правилник је начињен по угледу

ИНСТРУКТОРКА И ПОЧЕТНИК: ДЕД ТЕХНИКА

на сличне из француских, пољских и словеначких спелеолошких клубова.

Ово ћаскање прекиде нам сцена под Грдобом, јер се вођа М. Вујић звани „Пр...“ управо спустио. Бошко га је снимио из доњег ракурса, а и Света га „осмотри“ својим „Љубитељем“ ради интерне спелеолошке фото-документације. Истовремено на другом пункту, „Рунда“ се „пати“ облачећи друге — треће панталоне на што је Јашка врло доммишљато приметила да је сада мало „трбушаст“. Развој догађаја помно прате и три козе што царују на овом кршу. Сада је мала цигарет-пауза. Рунда је користи да добро разреже кашу сланине, а мали Ђорђе се слади млечном чоколадом ложећи логорску ватрицу. Шта је сада у плану, најбоље ће објаснити Јашка.

Јашка: Сада ће „Рунда“ да мало „прошета по систему“. Да се мало подсети, а после ћемо вежбати спасавање.

А зашто је изостало искусино „Локан“ (Роземир Томић)? Је ли то значи да је он савладао све ове технике?

Јашка: Искусни спелеолог „Локан“ спава после ловачке забаве. Он је први светски мајстор. Хи, хи, хи, хи...

Шале је доста, сада је већ пола један, Јашка и кандидат „Санчо“ увелико се спуштају у подножје летице, док „Рунда“ на другој страни савлађује „сидриште“, а ми посматрачи цупкамо у месту на минус 5 степени. Заиста није лако

„освојити“ категорију, јер како Света напомену, на пример, да би неко испунио услове за спелеолога прве категорије: ...мора да се најмање две године активно бави спелеологијом као „другокатегорник“, да има завршен курс спасавања из спелеолошких објеката и разуме се потврду знања о првој помоћи и самоспасавању; да је савладао најмање једну јаму од преко 500 метара дубине и то са активним воденим током „приде“, да освоји и једну јаму од 400 метара дубине у оваквим зимским условима, а шта тек помислити о пет квалификационих акција са биваком под земљом и да бар један овакав „смештај“ потраје више од пет „пансион-дана“ и још много тога.

Убрзо „Санчо“ и „Рунда“ мењају улоге. Посматраћемо како Јашка као бајаги спасава „Рунду“, а што је у збиљи, не догодило се да зatreба, неопходно знати. Ето тако, дисциплиновано, одговорно и по плану ваљевски истраживачи — спелеолози испуњавају данашње задатке.

И зато, када очи малог Ђорђа упијају сцену спасавања коју нам тако доследно предочавају „Рунда“ у упози „угроженог“ и Јашка као „спасилац“, заиста верно звуче невинне детиње речи: „Ово је као на филму“.

Да, тај „филм“ траје, ево двадесет година.

● 20 година ДИ у Ваљевоу је велики повод да се, у разговору са онима који су основали клуб „В. М. — Манда“ и остали му верни свих ових година, вратимо у шездесете у време „генерацијског лутања и трагања“.

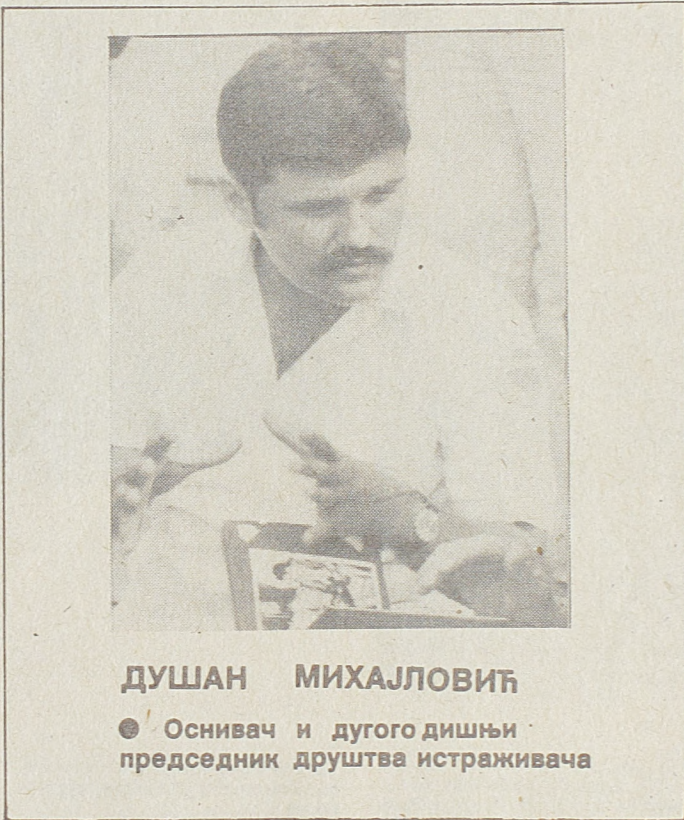
МИ — ПРВИ АЛТЕРНАТИВНИ ПОКРЕТ

Почео бих разговор твојим сећањем на ОИА „Јули 76“. ОИА „Јули 76“ је практично врхунац развоја Друштва Младих истраживача у Ваљевоу и почетак развоја републичке организације МИС, јер су после те акције уследили договори о стварању Организације и припремама за прву републичку ОИА „Тимок 77“. Та акција је, можда, најзначајнија по томе јер су њено извођење и резултати на лицу места убедили тадашње омладинске руководиоце у Србији да је том истраживачком покрету потребна организација. МИ су тада већ били конституисани у више места Подрињско-колубарског региона. Присутне су биле активности Collegium Historicum у Александровцу Жупском, и у неким другим школама и срединама.

То није била прва велика акција МИ Ваљево. Годину дана раније организована је ОИА „Плоча“, у којој су, заједно са ваљевским, учествовали и истраживачи из Копра, Кардељева и других градова који су збримљени са Ваљево. Ваљевски клуб је од самог оснивања имао праксу да организује, преко лета, велике акције које су се, некада, изводиле на једном, некада на више места, кроз самосталне програмске акције. Тако је почело 69. са ОИА на Дурмитору, да би идуће године МИ били расути од Мљета до Ваљево; 71. је била ОИА на Ваљевским планинама; 72. на подручју Азбуковице итд...

Те акције су биле пут за ширење истраживачких идеја. Сећам се како је почео један велики истраживач, садашњи директор ИСП Вигор Мајић. Он је дошао на акцију у Плочама а после тога је основао клуб у Лозници и тако се активно везао за истраживачки покрет. У то време Ваљевци су активно сарађивали и са покретом „Наука младима“, па су победници појединих такмичења учествовали на акцијама. То је дало добре резултате.

● Како је настао покрет младих истраживача у Ваљевоу? На то питање се може одговорити из различитих углова. Оно што ја сматрам најважнијим је да је покрет МИ у Ваљевоу настао као резултат интереса и лутања једног броја људи из неколи-

ДУШАН МИХАЈЛОВИЋ

● Оснивач и дугогодишњи председник друштва истраживача

ко генерација. То генерацијско трагање трајало је дуже него што се обично мисли. Ако би гледали кроз те људе који су се појавили на оснивачкој скупштини Клуба МИ 69. године, када је једна група формирала друштво природњака у ваљевској гимназији. То друштво је имало своје групе: геолошку, спелеолошку, археолошку, палеонтолошку... Првенствено се бавило Петничком пећиним, кањоном Градца, Белом стеном... Радило је као интересантна и успешна школска секција.

На неки начин предисторију Клуба чини и окупљање једног броја радозналих у Извиђачкој секцији Ваљево. Та група је 67. организовала интересантну експедицију у прашуму Перунице, подстакнута емисијом „Караван“, коју је радио покојни Ковачевић.

Шездесет осма је прошла у неком лутању, и покушају да се оснује Клуб брђана „Искра“, који је имао амбиције и шире од истраживања: да се бави културом, уметношћу и спортом. Али изгледа да га је та универзалност и сахранила.

Али будуће осниваче Клуба МИ то није обесхрабрило и већ крајем лета 68. почињу припреме за нову експедицију. Те припреме су текле спонтано и кроз неко лично окупљање и познанства људи, који сада више нису били везани ни за једну организацију. Имали смо намеру да прођемо кањоном Невидео, на Дурмитору, о коме је такође била интересантна емисија у „Каравану“. Али када нам се пружи прилика да на ТВ погледамо филм о том кањону и разговарамо са ауторима филма, увидели смо да је беспотребно ићи да би се прошао један кањон теснац.

Истовремено нам се пружила прилика да се упознамо са истраживањима и првим резултатима, који су тада почели да се обављају, једне армијске екипе која се бавила проблемом исхране у природи. Затим смо се упознали и са људима који су та истраживања вршили: са инспиратором тих истраживања генералом Николићем, са проф. пувковником Боривојем Врачарићем, др Душаном Чолићем, покојним др Увалином, др Ра-

јишићем и другима. Кроз разговор са њима схватили смо да је то једна занимљива област, а они су врло радо прихватили да нам пренесу своја знања.

Можда је одлучујући корак у оснивању Клуба био сусрет са нашим великим, покојним истраживачем Тибором Секељом. Он је био велика инспирација свих нас. Успели смо да га нађемо после једног предавања у Београду. Није нас само подржао, него нас је и врло јасно упутио: глупо је да се ви толико окупљате и вршите толике припреме и састанке а да се после растурите, него, оснујте клуб МИ који ће бити носилац тих истих акција, и који ће стално задовољавати ваш интерес да се бавите акцијама. Ми смо већ тада имали 60 људи у секцијама: геолога, флоре, фауне, етнолог, спелеолога, „исхране у природи“. После тог разговора пала је одлука и почело се са припремама за оснивање клуба.

● Шта мислите о организацији младих истраживача, данас?

Ја на то питање тешко да могу ваљано да одговорим. Чињеница је да су МИ први алтернативни покрет у оквиру Омладинске организације Југославије. То је први покрет, идеја, организација и активност коју су зачели млади људи независно од ССО. Када смо се шездесет девете појавили у Републичкој конференцији омладине Србије, она је врло радо прихватила да буде покровитељ акције. Заједно са листом „Младост“, „Фронт“ и предузећем „Воћар“, била је покровитељ акције на Дурмитору. Такође, Конференција је општинским организацијама послала допис да подрже ову акцију и пошаље учеснике. После тога Омладинска организација се практично одриче МИ и никакав контакт, нити однос нисмо могли да успоставимо. Био је то период када је Омладинска организација бивала окупирана некаквом политиком а интересни облици организовања су схватани као неки другозразедни облик активности.

Желим да истакнем да су МИ зачетници неких савремених догађаја која су била знатно шире размере; они су пионири у буђењу еколошке

свести, затим у очувању културног наслеђа, у заштити културних споменика, афирмацији неких вредности које су биле занемарене итд.

Оног тренутка када МИ престане да буду интересантни за

младе људе, то ће фактички бити крај и идеје и организације и активности.

Хтео сам да кажем да би окоштавање организације био и њен крај. Увек треба имати у виду да су МИ јединство чети-

ри ствари: идеје, покрета, акције и организације. Организација се појављује као чувар идеје, носилац покрета и организатор акције. Нема потребе да се рад шематизује и да се правила утврде једном за сва

времена. На крају не треба заборавити да су МИ конституисани као један сретан спој младости, ентузијазма и искуства старијих а раскидање тог споја би могло да шокови МИ.

Горан ТРАИЛОВИЋ

ПОНОВО БИХ СА ИСТРАЖИВАЧИМА

Први пут сам се срела са истраживачима када сам чула да хоће да истражују Шулпу липу. А ја мислим, шта ће то да истражују; шта ће они сада да раде; ко их води... Нећу тим одмах иза тога, била је објављена Оснивачка скупштина. Разговарала сам са неколицином омладинаца и како сам схватила, у оно доба омладинска организација је била не много активна. Једна група младих ентузијаста, студената, средњошколаца или радника нашли су се са истим хтењем да нешто раде, истражују, да нешто хоће друкчије. И онда су пошли у ту Шулпу липу и успело им је да нађу неке ходнике и то ставе под заштиту државе. Тибор Секељ се јавио као човек који је хтео да их упуту у могућност истраживања.

Онда смо се нас неколико ту прилепили, што би се рекло, допало нам се та идеја. Ја сам се бавила научним радом, имам титулу доктора наука. Било ми је симпатично све оно што је лично на једно организовано истраживање. Сећам се, тада је био председник Социјалистичког савеза Миливоје Јанковић, председник општине Десимир Максимовић; дошли смо на оснивачку скупштину и Друштво је основано. Е даље је требало направити програм и запослити те омладинце. Они су сами стварали програме а ми смо их подржавали идејама и конкретним радом. Ја сам била председник Председништва Друштва а Де-

ДР РАДА МИЛЕТИЋ

● **Први председник председништва друштва истраживача**

симир је био члан Председништва. Нашли смо стручне сараднике и имали довољно људи да смо могли сасвим да оформимо једно Друштво у коме се могло добро радити и припремати акције.

Ја сам и кроз студије ишла на акције. Била сам на сузбијању скакаваца, на

сузбијању буба, на сузбијању кромпирове златице. Онда смо лети ишли на сакупљање материјала, испитивање појединих подручја и мени је то било веома блиско. Поготово што се ту и нашло: и биолога, и етнолога и спелеолога... Зато сам се ја врло битно везала за истраживаче. Чини ми се да сам ту нашла себе. Чини ми се. И оних првих година била сам сасвим унутра. Увек расположена да сам у клубу, на акцији, у разговору са омладинцима... Е сад, не могу да кажем да је све то било идеално али је у оно доба мене одушевљавало и чини ми се кад бих почела поново бих тако радила.

Радило се под скромним условима али са много ентузијазма. Нисмо, никад имали много, али бивало је акција које су биле изванредне. У почетку сам ишла на готово све акције; на Дурмитору, у Плоче, на акцију подринско-колубарског региона, на акцију у Тимоку, која је већ била добила републички значај и тако даље. Па Мравињски, Пећута, где год да си дошао омладинци су радили.

Присутствујем Скупштинама и добијам каткад часописе и штампу која прати истраживачке и Ретничку станицу. Ја се толико радујем гледајући како се она опрема видим како сам ја опремила пољопривредну станицу, где сам радила, када сам била на факултету, како смо опремали факултет... То је на неки начин подсећање на акције које смо водили, упорност тих младих људи да исто то раде.

Г. Т.
М. М.

РАДЕНКО РАДИЋ

● **Актуелни председник друштва**

НА ЖАЛОСТ НИКАД НИСАМ БИО ИСТРАЖИВАЧ

На жалост, никад нисам био истраживач „некада,” те и поред чињенице да сам у младим истраживачима већ пуних једанаест година, остаје ми да судим само о њиховим актуелним проблемима.

Искрено речено, у време када сам постао млади истраживач, мислим да сам наслеђен, васпитањем и самоконтролом био наиван, честит и радознао. Живео сам у граду, у сталности комуникације, похађао елитну школу, те ми је позив нашег другара Зорана Иванковића, да дођем у Клуб представљао гром из бедра неба. Нисам веровао да „то” постоји а да ја не знам.

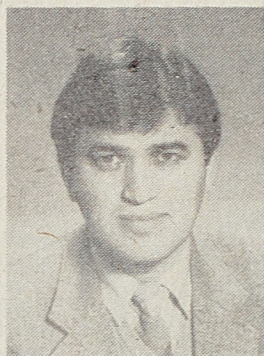
Не мислим да су анализе о младим истраживачима још увек реално могуће. Реч је о активном настојању без обзира на то што се тренутно не осећа њихова друштвена улога и пробојност.

Г. Т.

ВЕЛИБОР ЂОРЂЕВИЋ — ЦО

● Секретар Друштва
1976. године

МИЛОРАД РАДОЈЧИЋ, ТУДЕ

● БИО ЈЕ ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВА 1977. ГОДИНЕ

ДРАГАН МАРИЋ, МАРЕ

● Секретар друштва
1978. године

расправе о будућем развоју истраживача. То бих могао само консултативно, што радо и чиним у контакту са Истраживачком станицом у Петници.

Ипак, свако време носи своје бреме. Еуфорично стање је ствар тренутка. Мени је жао што су, на неки начин, престали да важе изворни односи младих истраживача према свом раду. Био сам огорчени противник њиховог преласка из шатора у конфорне мотеле и хотеле.

У неким аспектима бављења младих научноистраживачким радом, који захтева кабинетски рад, то је сигурно имало корисних ефеката. Али шатор учи човека много чему. Дobar део мојих садашњих знања и вештина вуче корене баш из тог шатора. За спелеологе и друге који су у директној вези са природом он мора бити аксиом.

Г. Т.
М. М.

РАДОЈЕ ЖИВАНОВИЋ, РАША

● Секретар друштва
1979. године

НИСМО ПО РЕЦЕПТУ ДРУГИХ

Изузетно је интересовање средњошколске омладине на Тринбини Друштва коју, обично, одржавамо у Свечаној сали Ваљевске гимназије.

Да би Организација Младих истраживача ишла напред било би неопходно да се, континуирано, престојава. У том смислу бих имао у виду алтернативне научне дисциплине, „гранична подручја науке“, али и у области „службене“ науке има, итекако много посла за истраживаче.

Ми морамо бити самосвојни и никако по „рецепту“ других омладинских друштвених организација, које су све, осим, ваљда, ове наше, изникле на државним „јаслама“.

Управо је таква ситуација, у којој смо настали и били препуштени својим способностима, које смо настојали да унапредимо, утицала да стекнемо виталност као Организација и да се изборимо за своје место под сунцем у овој нашој Југославији. У томе видимо наш досадашњи успех.

Г. Т.

ДВАДЕСЕТ ЗНАЧАЈНИХ КОРАКА

Поредити оно и данашње време је незахвално из више разлога; у то време ми млади смо имали много мање могућности за задовољавање личних жеља и потреба. На другој страни укупна атмосфера у Друштву је била наклоњена ка дружењу и интересном окупљању младих. Мислим да су од тада до данас истраживачи направили значајне кораке. Можда је, мало, запостављен груби рад и, чини ми се, да то представља једну од препрека да се истраживачки покрет у Ваљево шири. Било би добро поново почети, пре свега у основним школама, са циклусима предавања, са приказивањем дијафилмова и упознавањем те деце са суштном и облицима организовања Друштва, па их онда повести на акцију.

Овај јубилеј треба искористити за даље омасовљене Организације, за афирмацију идеја и, можда, за враћање изворних принципа организовања истраживача.

Г. Т.

ШАТОР ЈЕ АКСИЈОМ

Морам да признам да ми, и данас, чини велику част што сам био један од учесника, оних млађих, Оснивачке скупштине Клуба младих истраживача у Ваљево. Просто је невероватно да је од тог 16. фебруара 1969. године прошло пуних двадесет година. Сећања на те године су јасна као да је то било пре годину, две.

Ретко је ко могао поверовати да ће таква акција појединачно, која је после прикупила велики број заинтересованих младих људи досећи садашњи ниво.

Без обзира на сву моју емотивну везаност за тај период мислим да су те седамдесете године, када су почеле прве акције и њаврно акција „Дурмитор '69“ са познатом трагедијом, погнбијом Владимира Мандића Манде, одлучиле судбину младих истраживача. Чини ми се да би у неким садашњим околностима, после овако нечег, читава ствар вероватно претрпела фијаско!

★ Како сада, после двадесет година, видите младе истраживаче и њихову Организацију?

МАРЕ: Била би моја велика грешка када бих у овим годинама био укључен у ма какве

БИЛО ЈЕ ТО ВРЕМЕ ЕНТУЗИЈАЗМА

Ја сам дошао у Друштво ујесен 1979. године. Тада смо били далеко бројнији ја сам, као секретар, наплаћивао чланарину за 220 људи.

У то време, ваљевски Клуб је био организатор археолошке, спелеолошке и акције „исхране у природи“.

Група „исхране у природи“, је, сваког викенда, имала акције, до дубоко у зиму. Нас је снег, увек, враћао из Мравињаца, Лелића... Било је то време ентузијазма, другарства и заједништва.

Г. Т.

НОВИ КАНАЛИ У ЛЕНЧИНОЈ ПЕЋИНИ

ТОМИЋ РОЗОМИР, ЛОКАН

● Дугогодишњи вођа спелеолошке групе и
председник Друштва

ча 1984. и 1985. године

Ти си активан у спелеолошкој групи од самог оснивања и још увек идеш на терен и учествујеш у истраживањима

Ја сам се прикључио групи по оснивању. После несреће на Дурмитору дошло је до општег расула у групи и чак се, у Ваљеву, размишљало да се она расформира. Можда сам тада био пресудан за њен опстанак.

Тада није било овакве спелеолошке опреме?

Не да није било овакве него није било никакве. Сналазили смо се, позајмљивали од ватрогасне чете неку њихову ужад; дешавало се да смо и од мајки крали конопце за веш... Прво уже које су спелеолози купили, купљено је на ваљевском отпаду; неко кудељно уже, срећом добро. И дуго година је то било најбоље, главно уже које смо имали. Када сада помислим с чиме смо некада радили диже ми се коса на глави.

Како сте усавршавали опрему? Са киме сте од спелеолога прво ступили у контакт?

Први контакт је био са др Јованом Петровићем а преко њега са Спелеолошким одсеком Београда при Планинарском савезу Србије (SOB). Код њих смо видели како, у ствари, изгледа опрема.

У то време је постојао Завод за спелеологију и првих 30 метара лествица смо добили од њих, на реверс, али су после остале код нас.

Који је био ваш први велики пројекат?

Први велики пројекат и систематско истраживање била је израда Катастра спелеолошких објеката источне Србије. За време тог истражива-

ња смо пронашли три велике пећине интересантне за туристичку валоризацију: Рајкову, Лазареву и Верњикицу, које су затим, детаљно истражене.

На чему сада ради спелеолошка група?

Тренутно има три пројекта; већ дванаест, тринаест година радимо за Одбор за крас и спелеологију Српске академије науке и уметности катастар. Други програм је везан за истраживање ваљевског краја. Има ту пар објеката који, можда, никада неће бити истражени до краја: Ленчина пећина, Драгов понор а отварају се неке могућности и у Понари.

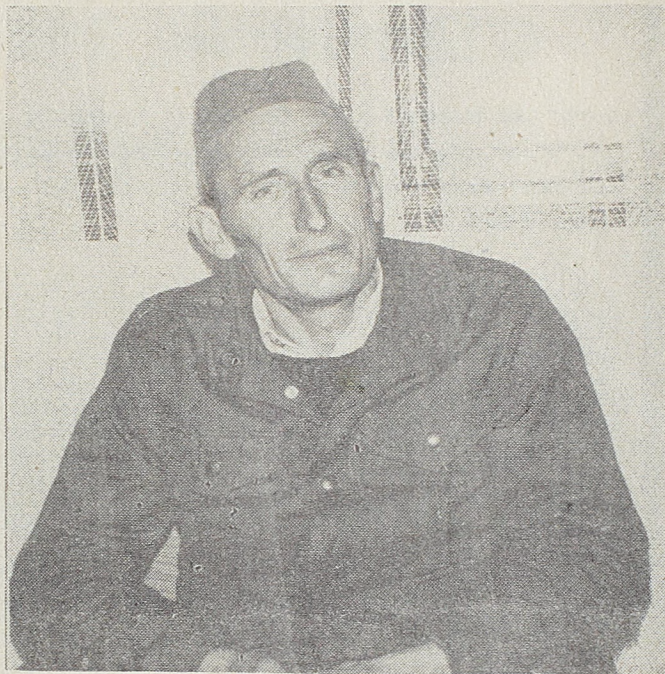
У Драговом понору, на почетној вертикали, негде на 80 метара, у боку, је примећен отвор. Успели смо да се препењемо до њега и указао се нови канал. Комплетна поставка о генези јаме је измењена. Најновија истраживања су показала да Драгов понор није класична крашка јама већ пећина, а улаз је, у ствари обрушен камин.

А што се тиче Ленчине пећине?

У њој смо открили стотинак метара нових канала и испоставило се да је стари канал, у ствари, тек бочни и само део већег пећинског система у који смо ушли. Тренутно идемо узлазно (у плус) и тражимо отвор за даље.

Трећи програм је једна међународна, двомесечна, експедиција у Непал, која треба да се изведе у сарадњи са Академским спелеолошким клубом из Кракова. Ако се обезбеде средства. Наше учешће би требало да буде око 3000 долара. Тражићемо спонзора а крајња варијанта је да сами учесници плате из свог џепа.

Горан. Т.

ОНИ СУ НАМ ПРОНАШЛИ ВОДУ

БОРБЕ ПЕТРОВИЋ из Доњих Лесковица (пored Драговог понора). Домаћин чија је кућа вазда била отворена истраживачима

★ Од када сте са истраживачима и како су истраживачи почели?

Од почетка сам са њима. То је врло тешко ишло; тек је било у оснивању. Ценило се да неће бити никаква будућност. Међутим, ми смо томе дали велики значај, наше подручје горе, Лесковице. Ми смо безводан крај. Они су нам пронашли воду на дну Драговог понора. Али нису постојале те пумпе које би извличиле воде из понора и није се знало хоће ли истраживачи трајати; пумпе је требало поправљати, ако прсне нека цев... Али од њих је потекла иницијатива за водовод и ми смо касније добили воду.

★ Ко је био, у почетку, на истраживањима Драговог понора?

Па, од првих је био код нас Томић Розомир, па онда Вујић Мићко, то је од ових старијих; после је био Томић Ми-

лисов, онда Драган, како се оно зваше... На прво спуштање је био Слободан Бачванац, који се први спустио до воде. То је било спуштање неким чекрком, јабланичним.

Истраживачи су значајни и по питању својске омладине; она се много зближила са њима. Виделе су да то није само одање, лутање него да је то право дружење и да је то вредно; било која група да је, не само спелеолози. Понекад долазе ушколу у Лесковице и имају заједничке игранке.

★ Да ли су се променили од тада ови истраживачи?

Знате како, сви су добри. И сада се нису много изменили; мада се, испочетка, по мом схватању, више радило али не мора да значи, можда сада више раде на осталим теренима.

Г. Т.
М. М.

НЕЗАБОРАВ

„Смрт није последња истина. Она нам се чини црном, као што нам се небо чини плавим, али она не поцрњује нашу егзистенцију више него што небеско плаветнило поцрњује крила птице.“

Tagore

Постоји, а биће да је одувек и било, правило, још једно од оних названих неписаним, и да сваки свечанији догађај, обележавање неког времена и неких дешавања која су нас учинила бар делом оним што јесмо, носе собом и оне свечано-сетне моменте. Носе такве моменте јер је то неко време уоквирило та нека дешавања, и људе који су им претходили, покретали их, одликовали, у њима били и предали их другом времену, другим догађајима и другим људима, али без себе. Ти свечано-сетни моменте односе се на један део овога себе, јер сви на које смо сећање овом приликом прибележили нису ни једног тренутка напустили ни једну идеју, ни покрет, ни Организацију, ни акцију Младих истраживача. Чини нам се да смо могли још много идеја да заједно преточимо у овај наш покрет, нашу Организацију и нашу акцију; и да су многа још заједничка истраживања чекала нас. А, можда је све ово тек почетак новог истраживања.

У њему — и у незабораву — надаље истраживачи:

ВЛАДИМИР МАНДИЋ МАНДА — члан спелеолошке групе Друштва истраживача из Ваљева. Погинуо на истраживачкој акцији „Дурмитор 69“

ЖИКА МИЛИВОЈЕВИЋ — члан геолошке групе Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“

ДРАГАН МАНДИЋ — ЧОКАЛИЈА — члан Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“ из Ваљева, и учесник већег броја програмских акција „Исхрана у природи“

ДР МИЛЕНКО УВАЛИН — стручни сарадник Друштва истраживача

ДР МИЛАН СОЛДАТОВИЋ — стручни сарадник Друштва истраживача

ЉИЉА ПЕРИЋ — дугогодишњи члан ГК МИ Београда и руководилац програмских акција из архитектуре

СЛАВИША МАНСИЋ — МАКСА — дугогодишњи члан Академског спелеолошко-алпинистичког клуба из Београда

АЛЕКСЕЈ ПЕТРУЈКИЋ — дугогодишњи члан Академског спелеолошко-алпинистичког клуба из Београда, секретар Акционог одбора Организације Младих истраживача на Београдском универзитету

МР НОВАК МИЛОШЕВИЋ — НОЦА — стручни сарадник Друштва истраживача

ТИБОР СЕКЕЉ — почасни члан Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“ из Ваљева

ДРАГАН ПАНТИЋ — активиста Младих истраживача Србије, један од твораца Театарске радионице из Сплита

ПРОФ. ДР БРАНКО ЛАЛОВИЋ — стручни сарадник Младих истраживача Србије на програмским акцијама из области енергетике, члан Програмског савета РК МИ Србије

МИРОСЛАВ ИЛИЋ — ЧМЕРА — дугогодишњи члан и председник Друштва Младих истраживача „Полет“ из Крагујевца, руководилац програмских акција из области туризмологије

ЈОВА ПЕТРОВИЋ — сарадник са терена

ДР МИЛОВАН СОЛДАТОВИЋ — стручни сарадник Друштва истраживача

ДР АЛЕШ БЕДЛЕР — председник Југословенског савета за заштиту и унапређење човекове средине

ЗЛАТКО ВЕЛИМИРОВИЋ — члан астрономске групе Друштва истраживача

ДР МИЛОРАД ВЕРТОЛИНО — председник издавачког савета часописа „Истраживач“

ДР МИЛАН СТОЈИЧЕВИЋ — стручни сарадник Младих истраживача Стоматолошког факултета

ДР МИЛКА ПЉАКИЋ — биолог, стручни сарадник, члан Програмског савета РК МИ Србије

ДР ЖИВАДИН СТЕПАНОВИЋ — професор географије, стручни сарадник, члан Програмског савета РК МИ Србије

БРАНКО ПЕШИЋ — председник Скупштине Омладинске истраживачке акције „Титовим путем“ 1979. и 1980. године

ДРАГАН ТАНАСИЈЕВИЋ — члан републичког Штаба Омладинске истраживачке акције „Тимок 77“

МИЛОВАН МИЛОСАВЉЕВИЋ — ШВАЛЕР — учесник и руководилац већег броја истраживачких акција Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“ из Ваљева

ДЕЈАН СТЕФАНОВИЋ — учесник омладинских истраживачких акција од 1977. до 1980. године, и један од оснивача Друштва Младих истраживача у Великој Плани

МИЛАН ПЕТРОВИЋ — члан подмлатка Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“

ДРАГАН АЛЕКСИЋ — сарадник Друштва истраживача „Владимир Мандић — Манда“

НОВИ ДОЛАЗАК АСТРО- НОМА

Астрономи су као нека комета: има их неколико година, потом нестану, па после дужег времена опет дођу. Тако дођоше и трећи

пут. Групу чини десетак ученика из гимназије, економске, Коцељеве... Тешко је рећи колико ће дуго овога пута остати, али судећи по њиховом програму, мораће мало дуже да „блеје“ у небо.

Програм се реализује у сарадњи са Истраживачком станицом Петница. Астрономским друштвом „Руђер Бошковић“ из Београда, астрономском групом при Младим истраживачима Србије и другим сличним организацијама. Телескопска посматрања и део предавања организују се редовно у Истраживачкој станици Петница.

Већи део програма, првенствено предавања, остварује се у сарадњи са астрономском групом при географској секцији ваљевске Гимназије. Део посматрања (метеори, променљиве звезде...) као и астрофотографије, астроклиматска снимања, потом етноастрономија радиће се кроз теренске акције или краће изласке на терен.

Владимир ЈОВАНОВИЋ

ЕТНОЛОШКА ГРУПА

БОЉЕ ДА УМРЕ СЕЛО НЕГО ОБИЧАЈИ

Следећи народну пословицу: „Боље да умре село него обичаји“, група ваљевских средњошколаца формирала је, средином седамдесетих година, при Друштву истраживача „Владимир Мандић — Манда“ етнолошку групу, са жељом да прикупљањем и записивањем традиционалне материјалне и духовне културе свога краја, која се одржала или је сачувана у сећању, допринесе етнолошкој науци. Велику помоћ пружили су стручњаци Етнолошког института САНУ и Етнографског музеја Србије, програмски оријентишући групу и оспособљавајући је за прикупљање и обраду етнолошке грађе.

Тако је 1975. године договорено да група истражи промене у традиционалној култури у селима венца Ваљевских планина од почетка века до данас. Реализација овог обимног програма започела је већ у јулу 1976. године на Омладинској истраживачкој акцији „Брежђе 76“ и настављена кроз многобројне акције на којима је прикупљен драгоцен материјал. На овом подручју нису вршена истраживања још од времена Љубе Павловића, тридесетих година овог века, па тако нема ни пресека промена у традиционалној култури овог краја.

Истраживања су рађена по упитницима које су направили проф. Др Петар Влаховић, Драган Антонић, Зорница Дивац, Маја Ђокић и Петар Костић а кроз десет тема: положај села и порекло становништва, привреда и допунско

привређивање, архитектура и домаћи живот, исхрана, народна ношња, друштвени живот, обичаји, веровања и празноверице, народно стваралаштво, народна медицина и народна ветерина. У овим истраживањима учествовало је преко двеста девојка и младића из свих крајева Југославије; посебно треба истаћи велики допринос чланова етнолошких група истраживачких друштва из Мионице, Лознице и Љубовије. Истражено је репрезентативном методом двадесетак села које гравитирају планинама Медведник, Јабланик, Повлен,

Подбукови и Маљен.

Резултати ових дугогодишњих истраживања су у фази обраде и у току ове године

требало би да изађе из штампе Зборник етнолошке грађе о селима Ваљевских планина. **Мирослав БУРИЧИЋ**

ИСХРАНА У ПРИРОДИ

ОД МЕДВЕДНИКА ДО ПЛАЧКОВИЦЕ

Крајем јуна и почетком јула 1989. година на Ваљевским планинама биће реализована истраживања из Програма „Исхрана у природи“. Задатак је да се кроз експеримент утврди могућност исхране јединице територијалне одбране на привремено запоседнутој територији. Двадесетак учесника истраживања биће смештени у шаторима а логор ће се селити из рејона Медведника, преко Јабланика и Повлена до Маљена.

Истраживања ће реализовати у оквиру Омладинске истраживачке акције „Титовим путем 89“ коју заједно организују група за Програм „Исхрана у природи“ Друштва истраживача „25. мај“ из Скопља. Слична истраживања ће ове две организације реализовати крајем јула, ове године, и на Плачковцима.

Поред тога, биће настављен и програм истраживања јестиве дивље флоре, овај пут на Јабланику. Истраживања ће бити реализована кроз једнодневне и дводневне изласке на терену, током године.

У организацији Републичке

конференције Младих истраживача група ће, почетком маја, реализовати Школу преживљавања. Кроз предавања, уз пројекцију филмова и дијапозитива, и практичан рад, на терену, полазници ће бити упознати: са значајем Програма „Исхрана у природи“, јестивом дивљом флором и фауном, начином припремања и конзервирања хране, и слично.

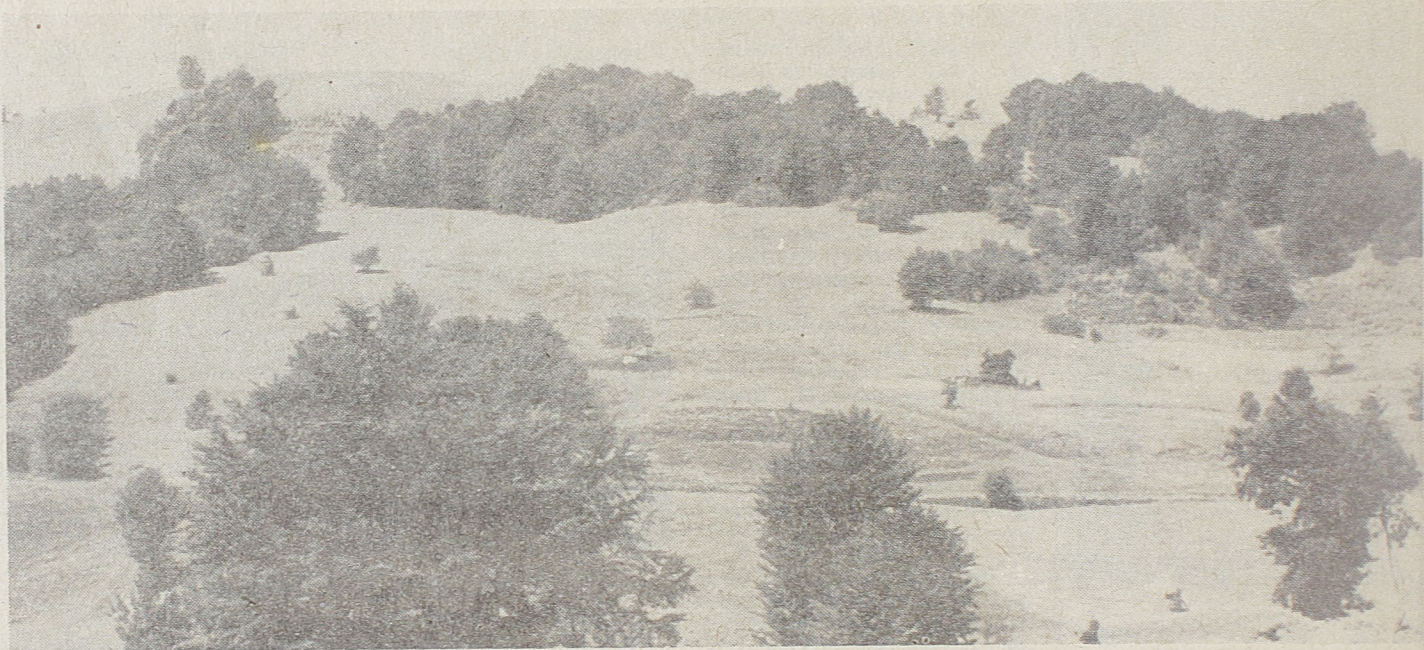
Сличне обуке и иструктаже биће организоване за кадрове Секретаријата за народну одбрану Подрињско-колубарске Међуопштинске регионалне заједнице, резервне војне старешине и ваншколску омладину.

На туристичкој приредби „Бели нарцис“, у оквиру „Трешњарских вечери“ и другим пригодним приликама приредиће се дегустације јела од намирница из природе, изложбе фотографија, предавања, уз серију дијапозитива, и разговори у циљу упознавања становништва са могућностима исхране људи које пружа природа и значајем истраживања тих могућности.

Ненад ЈЕРОСИМИЋ

НОВИ ПОЧАСНИ ЧЛАНОВИ

● На својој годишњој Скупштини Друштво истраживача „Владимир Мандић — Манда“ додељује Повељу почасног члана генерал-мајору, професору Др Боривоју Врачарићу, пуковнику, Др Радомиру Рајшићу и дипл. инжењеру шумарства Др Душану Чолићу за изванредан допринос раду Друштва у протеклих двадесет година.

Програм „Исхрана у природи“, који је остваривала посебна група у Клубу младих истраживача у Ваљевоу је, многи се у томе слажу, био најатрактивнији пред јавношћу. Тај програм је започела екипа еминентних армијских и цивилних стручњака за потре-

Савез лекарских друштава организовао је 1961. године Саветовање о припремама здравства за општенародну одбрану. Поред осталих, присуствовао је и генерал-пуковник Др Гојко Николиш, који је тада био начелник санитетске управе ЈНА (један од иницијатора Саветовања). Развила се дискусија, у којој се дошло до закључка, да би требало добро проучити дивљу флору и фауну у нашој земљи и видети какве могућности пружа за исхрану у ванредним приликама.

Након Саветовања генерал Николиш је наредио да се формира истраживачка група. Програм је припремио Др Боривоје Врачарић и формирана је екипа, коју су чинили стручњаци различитих грана; поред двојице лекара у њој су били официри оперативних јединица, интелектуални официри, биолог, ветеринар, миколог — најбољи познавалац гљива у Југославији, покојни Војтек Линтнер као и стручњак за култарску технику — Др Миленко Увалин (иначе агроном). Други део екипе, два хемичара и два лаборанта, ра-

дили су у покретној лабораторији. Они су анализирали и конзервирани узроке за даља испитивања.

Истраживања су трајала седам година. На терену су водили по петнаест дана у свим годишњим добима. Закључено је да су зима и лето веома оскудни јестивом дивљом флором. За подручја истраживања изабрани су репрезентативни терени у целој Југославији, углавном терени који су у току Народноослободилачког рата били попришта великих битака полазећи од претпоставке да ће у евентуалном будућем рату имати стратешки значај. Паралелно су вршена истраживања у копноном подручју: равница, побрђе, брда, планине, па чак и мочваре и на острвима.

Дошли су да закључка да је природа наше земље веома богата јестивом дивљом флором и фауном и да се организоване групе људи могу прехранити, било користећи искључиво намирнице из природе или као допуну редовној исхрани.

У току боравка на терену вршена су истраживања ути-

ба Санитетске управе Државног секретаријата за народну одбрану. Клуб младих истраживача је успоставио контакт са овом екипом и њени чланови су били веома заинтересовани и вољни да им пренесу своје знање и искуства.

цаја оваквог начина исхране на људе, тражен је најбољи начин за припремање јела и конзервисање намирница из природе.

Током истраживања снимљена су и четири наставна филма: „Скривене калорије“, „Гљиве“, „Јестива дивља фауна“ и „Јестива дивља флора“, као и многобројни слајдови. Резултати истраживања, добрим делом, публиковани су у књизи „Исхрана у природи“.

Врло значајно је било упознати и ширу јавност са могућностима које природа пружа. Организован је низ предавања и Млади истраживачи су, уз ње, превазишли оне устаљене аверзије према исхрани у природи“, каже Др Рајшић.

На једном од тих предавања ступили су у контакт са групом омладинца која је у то време, 1969. година, основала Клуб младих истраживача. Интересовање је било обојано и Млади истраживачи су, уз несребични подршку и помоћ Др Врачарића, Др Рајшића, Др Чолића и Др Увалина, започели истраживања у овој области.

Др Врачарић изражава за-

довољство што је: „... идеја је пала на такво плодно тло и што су се ваљевошки омладинци свесрдно залагали да се активност продужи даље, да се развије и продуби. Видели смо да се у тој сарадњи може постићи више значајних резултата: прво, овакве омладинске групе истражиће у својој околини и употребити резултате наших истраживања. Друго, то је корисно јер се добијају детаљнији резултати за нашу територијалну одбрану. Треће, важна је ствар што омладина упознаје своју земљу; упознаје природу. Природа постаје амбијент у коме се он нормално креће.“

Радо се сећа Младих истраживача и Др Рајшић. О акцијама на којима је учествовао са Младим истраживачима каже: „Били су то стварно лепа доживљаја и заинтересованост је била потпуна. Ја сам много већ тада могао да научим нешто ново од Младих истраживача“.

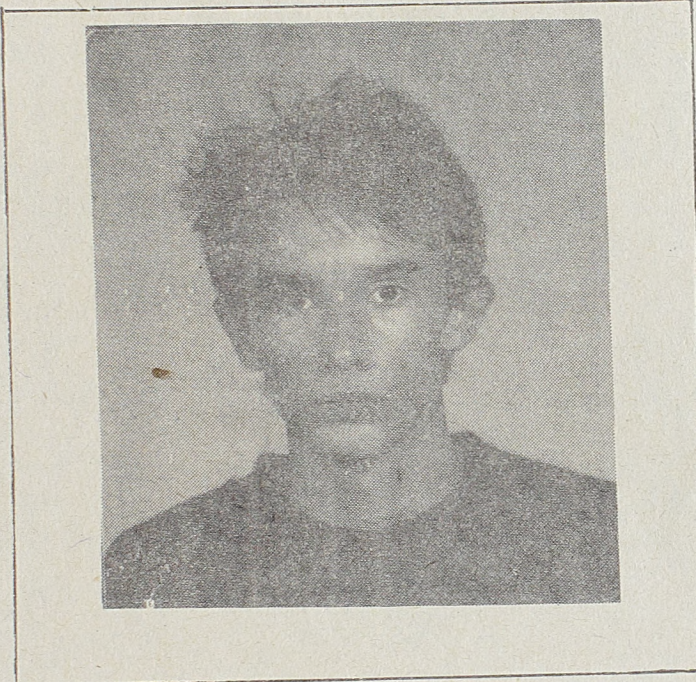
Горан ТРАИЛОВИЋ
Миодраг МАНДИЋ

МАЛО ПРИЧЕ И МНОГО РАДА

Ненад има 17 година и ученик је трећег разреда школског центра „25. мај“ у Ваљеву (Економске школе, математичко-техничка струка занимање: програмер). Ове године ће бити руководилац републичке акције „Исхрана у природи“ на Ваљевским планинама. Прошле године је био руководилац програма на овој акцији, и на Ракитској гори на Старој планини а претпрошле на „Повлећу“.

У Друштву је од 1986. године и заслужан је за обнављање програм „Исхране“. Пре него што је дошао у „Манду“ био је активан у више друштвених организација од којих истиче Извиђаче и Радио клуб, преко кога је 1985. године освојио I место на Појединачном отвореном првенству Београда у пријему и предаји телеграфских знака, које је имало савезни карактер.

Од четвртог разреда основне школе учествује на општинским и регионалним такмичењима из предмета физике и математике, а у VIII разреду је доспео до републичког

такмичења из електро-технике. „У Клубу влада опуштена атмосфера, не инсистира се на војничкој дисциплини, а

много се уради. Обавезе у Клубу ми никада нису представљале проблем.“, каже овај скромни младић.

„Што се исхране у природи тиче, програм је веома атрактиван. Касније схватиш да то нема везе ни са Рамбом ни са командосима а да захтева висок ниво знања.

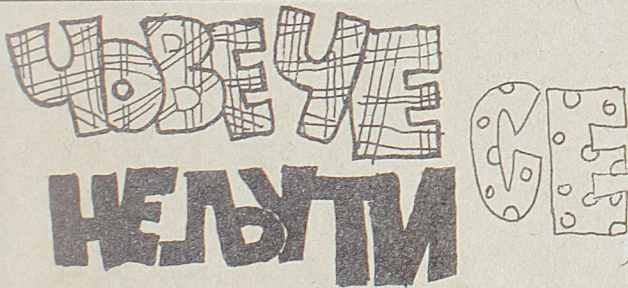
Хоћу да истакнем оно најлепше на акцијама — дружење. Одржавам контакте са својим друговима и знам да у Југославији има педесетак места где могу да свратим и преноћим у свако доба.

У Друштву је дружење још блискије има нас петнаестак у групи, углавном млађих али разлика између генерација нема. Ми смо скуп истомишљеника и сви волимо да одемо у природу и да истражујемо.

Ове године смо проширили Програм — етноисхраном; истражујемо шта народ овог краја користи из дивље флоре и фауне и шта је користило за време рата.

За сваку генерацију је идеја Младих истраживача нешто друго. За моју, она би најкраће, могла да се формулише: мало приче и много рада!.

Горан ТРАИЛОВИЋ и Миодраг МАНДИЋ

ОДНЕЛА ВОДА РЕКУ

Евоцирајући успомене на летњу спелеолошку акцију „Соколске планине 87“ Арсић О. Милан изјави у Клубу:
— Добро је што Коки није остао да спава са нама. Не би могао да врати „Крестину“.
— Што?
— Надошла река и однела воду!?

QUO VADIS DOMINE

Спремајући се за одлазак у Пољску, Зоран Вапић — Бапа прави списак: ја, пасош, паре — девизе, ранац, кафа, ХТЗ опрема, Драва „Кумановка“...

НИЈЕ СИЛНИ

Изнервиран Розомир Томић — Локан пита остале учеснике акције „Дурмитор 79“:

— Где нам је онај силни селотејп?
— Кол'ко ја знам нисмо ни имали силни, већ „Аеро“, одговори му Врабац.

ДА СЕ ЈАВИ МАМИ

Драгојевић Драган, широј јавности познатији као Спиридон Копицл, затражи од вође акције да оде до Сокограда, који се налазио у близини логора.

— Због чега? упита га Арса.
— Па да се јавим мамин телефоном.

КУВАЈТЕ СА НАМА

САЛАТА ОД ГЉИВА

Пошто овај пут пишемо пред само закључење листа извињавамо се Деки-Мразу и осталима које нисмо поменули. Уредника нисмо подмићивали па нам је оставио тако мало простора да ће једва стати и рецепт за припремање салате од гљива.

Добро очишћене и опране младе гљиве ситно исецкати заједно са дршком. Попарити их у кључалој води један минут. Добро оцеђене гљиве кувати пет минута у води којој се дода сирће по укусу.

Оцеђеним и охлађеним гљивама додати неколико струкова ситно сецканог зачинског биља и сремуса. Посолити по укусу, додати уље и служити.

Зоња и МАНДА

ПОШТОВАНИ ПОСЕТИОЦИ,
ПРЕД ВАМА ЈЕ ЗАИСТА
ВЕОМА РЕДАК ПРИМЕРАК
ИСТРАЖИВАЧА ИЗ 69-ТЕ
ГОДИНЕ!

МУЗЕЈ ИСТРАЖИВАЧА